

LAWYER

The Business Magazine
Μάρτιος - Απρίλιος 2025

TIME: 13,00€
ISSN: 2732-6152

037

ΧΑΡΑ ΖΕΡΒΑ

Managing Partner
NKLAW FIRM,
Γενική Διευθύντρια
Νομικών Υπηρεσιών
ENTERPRISE
GREECE S.A.

Αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου
των ΑΕΕΑΠ: Νέες προοπτικές
και προκλήσεις_σελ.16

Κανονισμός MiCA: Το νέο
πλαίσιο για τα κρυπτονομίσματα
και η εφαρμογή του στην Ελλάδα_σελ.22

Η Διαμεσολάβηση στις επιχειρήσεις
και στις εμπορικές διαφορές_σελ.28

Εξελίξεις στο φορολογικό πεδίο
και προώθηση επενδύσεων_σελ.34

Χαρά Δ. Ζέρβα

Managing Partner
της δικηγορικής εταιρείας
«Νικόλας Κανελλόπουλος
Χαρά Ζέρβα & Συνεργάτες»
(NKLAW FIRM), Γενική
Διευθύντρια Νορικών Υπηρεσιών
ENTERPRISE GREECE A.E.

Η Ελλάδα εξελίσσεται ως ένας ελκυστικός προορισμός για επενδύσεις

Αντλώντας μακρόχρονη εμπειρία και στο πλαίσιο του ρόλου της στην ENTERPRISE GREECE, η Χαρά Ζέρβα αξιολογεί το καθεστώς που διέπει την υλοποίηση των στρατηγικών επενδύσεων και την μέχρι τώρα εφαρμογή του, χαρτογραφεί το οικοσύστημα της νεοφυούς επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, και μοιράζεται μαζί μας προτάσεις για την ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, η οποία χαράσσει ήδη πολύ ενδιαφέρουσα πορεία σε παγκόσμια κλίμακα.

Της Αλεξάνδρας Βαρλά

Πείτε μας λίγα λόγια για εσάς και την επαγγελματική σας πορεία. Ποια είναι τα βασικά πεδία ειδικεύσεώς σας;

Θα τολμήσω να πω ότι αισθάνομαι τυχερή. Είχα ένα δυναμικό ξεκίνημα και μια ωραία διαδρομή μέχρι σήμερα. Από την πρώτη κιόλας ημέρα της δικηγορικής μου πορείας είχα την τύχη να ασχοληθώ με εξαιρετικά ενδιαφέροντα αντικείμενα καθώς και να συνεργαστώ με άτομα στην πρώτη γραμμή τόσο της νομική επιστήμης, όσο και της διοικητικής αλυσίδας. Ήδη από τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στη Γαλλία, επέλεξα ένα άγνωστο για την εποχή εκείνη αντικείμενο, το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος. Η επιλογή αυτή άνοιξε το δρόμο για την εξειδίκευση και ενασχόλησή μου επί τουλάχιστον δεκαπέντε έτη με το φορολογικό δίκαιο με σημαντικές δικαστικές και εξωδικαστικές επιτυχίες. Επόμενο σημαντικό ορόσημο, ήταν η συνεργασία μου με την Enterprise Greece εδώ και δεκαπέντε έτη, με το ρόλο της Νομικής Συμβούλου του Διοικητικού Συμβουλίου και της εταιρείας συνολικά, ενώ από το 2014 ανέλαβα Επικεφαλής της Νομικής Υπηρεσίας ως Γενική Διευθύντρια. Πρόκειται για τον εθνικό φορέα που είναι αρμόδιος για την προσέλκυση των επενδύσεων και δη των στρατηγικών και την προαγωγή της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας.

Από τη θέση αυτή έχω μετάσχει και συνδράμει σε όλους τους μετασχηματισμούς του φορέα, καθώς και σε κάθε νομοπαρασκευαστική διαδικασία, με προτάσεις και εισηγήσεις για το νομοθετικό πλαίσιο των επενδύσεων, τα κίνητρα και τις ενισχύσεις. Ακρογωνιαίος λίθος η αξιολόγηση των στρατηγικών επενδύσεων και η εμπειρία στα χρηματοδοτικά εργαλεία και τις κρατικές ενισχύσεις.

Παράλληλα, η από εικοσαετίας συμμετοχή μου στη δικηγορική εταιρεία «Ηλεκάρας Κανελλόπουλος-Χαρά Ζέρβα & Συνεργάτες» (ΗΚΛΑΥ FIRM), ως Managing Partner, έχει αποτελέσει την πηγή εμπειρίας που έχει διαμορφώσει το σημερινό επαγγελματικό μου προφίλ. Πρόκειται για μια δικηγορική εταιρεία που εξελίσσεται και αναπτύσσεται συνεχώς, παρακολουθεί αδιάλειπτα τις ιδιαιτερές εξελίξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου στην οικονομία και τη δικαιοσύνη. Είναι μια σύγχρονη δικηγορική ομάδα. Το κράμα λοιπόν αυτό γνώσης, εξειδίκευσης, εντιμότητας και ποιότητας, αθροίζει σήμερα πάνω από 50 συναδέλφους που παρέχουμε με κέφι νομικές υπηρεσίες υψηλού επιπέδου, τηρώντας αυστηρές προδιαγραφές ποιότητας, συνέπειας και αξιοπιστίας, ιδίως στους τομείς του εμπορικού δικαίου, του real estate, του δικαίου ανταγωνισμού, καθώς και των δημοσίων συμβάσεων, των κρατικών ενισχύσεων, των χρηματοδοτικών εργαλείων, των νεοφυών επιχειρήσεων, της κανονιστικής συμμόρφωσης και της συμμόρφωσης με τα ESG κριτήρια, και βεβαίως στον τομέα της ιδιωτικότητας, των προσωπικών δεδομένων, της κυβερνοασφάλειας και της τεχνητής νοημοσύνης, με πολλές βραβεύσεις και επιτυχίες.

Κυρίαρχο πάντα κριτήριο στις επιστημονικές επιλογές μου ήταν η ενασχόληση μου με το καινούργιο. Αναζητούσα πεδία, ας πούμε, επιστημονικά άγνωστα, φρέσκα, ή έστω μη κορεσμένα. Κεντρική αρχή πίσω από κάθε θέση, κάθε ρόλο, είναι η συνέπεια τόσο στον εαυτό μου, όσο και στις ανάγκες του πελάτη. Είναι εκείνος που υπαγορεύει τις ανάγκες, τους χρόνους και τη σκοπιμότητα. Θεωρώ ότι ρόλος μας είναι να μετουσιώσουμε με τον πλέον κατάλληλο τρόπο το όραμά του ή έργο σε πράξη.

Δεδομένης της πολύτιμης πολυετούς εμπειρίας σας στην Enterprise Greece, θα θέλαμε να μας μιλήσετε για το ρυθμιστικό πλαίσιο των στρατηγικών επενδύσεων καθώς και για το ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επενδυτές για την κατάρτιση και υλοποίηση στρατηγικών επενδύσεων;

Η έννοια των «στρατηγικών επενδύσεων» εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη, μεσοδούς της οικονομικής κρίσης, για πρώτη φορά με τον ν. 3894/2010, ως ένα εργαλείο που θα συνέβαλε στην έξοδο της χώρας από αυτήν μέσω της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Με στόχο την προσέλκυση άμεσων ξένων -τότε- επενδύσεων που θα επέφεραν σημαντικές εντάσεις αποτελέσματα στην εθνική οικονομία, προβλέφθηκε για πρώτη φορά ένας εξαιρετικός μηχανισμός προτεραιοποίησης με ταχεία αδειοδότηση και ένας μηχανισμός πολεοδομικής ωρίμανσης και διευκόλυνσης της χωροθέτησης (το γνωστό σήμερα ως Ειδικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων, ΕΣΧΑΣΕ).

Προϊόντος του χρόνου και δεδομένου του ζητού ενδιαφέροντος της επενδυτικής κοινότητας για τη διαδικασία αυτή των στρατηγικών επενδύσεων, των λεγόμενων fast-track επενδύσεων, επιχειρήθηκαν αρκετές νομοθετικές παρεμβάσεις με τελευταίο τον ισχύοντα νόμο 4864/2021, με τον οποίο, εισήχθησαν νέα κίνητρα κεφαλαιακής μορφής, δηλαδή επιχορήγηση και επιδότηση δαπανών καθώς και η κατηγορία των emblematicών στρατηγικών επενδύσεων. Πρόκειται για επενδύσεις

Δεδομένου του ζητού ενδιαφέροντος της επενδυτικής κοινότητας για τις “fast-track” επενδύσεις, επιχειρήθηκαν αρκετές νομοθετικές παρεμβάσεις με τελευταίο τον ισχύοντα νόμο 4864/2021

που υλοποιούνται από διακεκριμένες νομικές οντότητες και προωθούν την πράσινη οικονομία, την καινοτομία, την τεχνολογία, καθώς και την οικονομία χαμηλού ενεργειακού και περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Πολύ πρόσφατα δε, ο νόμος 5164/2024 διευρύνει τις πηγές χρηματοδότησης πέραν του Ταμείου Ανάκαμψης, και σε πόρους προερχόμενους από το πλαίσιο άλλων διαθέσιμων ενωσιακών πηγών και ιδίως από το πλαίσιο του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1252 σχετικά με την εξασφάλιση ασφαλούς και βιώσιμου εφοδιασμού με κρίσιμες πρώτες ύλες. Παράλληλα, βέβαια, υπάρχει η δυνατότητα ενίσχυσης δαπανών των στρατηγικών επενδύσεων μέσω πόρων του προγράμματος ΕΣΠΑ 2021-2027, καθώς και μέσω πόρων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).

Οι στρατηγικές επενδύσεις αποτελούν όμως ένα εξαιρετικό καθεστώς, σωστά;

Πράγματι το εξαιρετικό αυτό πλαίσιο, υπηρέτησε με μεγάλη επιτυχία την ελληνική οικονομία ώστε κυρίως να αναστραφεί η διεθνής αντίληψη ότι η χώρα μας δεν αγκαλιάζει ή δεν είναι στον χάρτη για μεγάλες επενδύσεις. Παράλληλα, οδήγησε σε λύσεις μερικής επιτάχυνσης της δημόσιας διοίκησης αναφορικά με τις αδειοδοτικές διαδικασίες, ή διευκόλυνε τον ειδικό χωρικό σχεδιασμό μεγάλων επενδύσεων, ενώ δημιούργησε ή διαφύλαξε θέσεις εργασίας. Μόνο το έτος 2024, η Enterprise Greece αξιολόγησε 26 νέα επενδυτικά σχέδια, ενώ και για το 2025 ο αναμενόμενος ρυθμός παραμένει υψηλός. Ωστόσο, θεωρώ ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες η παρέκκλιση να γίνει ο κανόνας. Και εννοώ, η ταχεία αδειοδότηση να αποτελέσει τον κανόνα για επενδύσεις πάνω από κάποιο ποσοτικό άξονα, ενώ η υποδοχή των αιτήσεων αδειοδότησης να διέρχεται πλέον μόνο από μια κεντρική οδό. Ο επενδυτής, και κατ' επέκταση ο σύμβουλος του, να αποκτήσει ένα κεντρικό συνομιλητή. Αυτό σημαίνει εξυπηρέτηση και αυτό θα διευκολύνει την προσέλκυση.

Εγκρίνονται όλες οι επενδυτικές προτάσεις;

Είναι σαφές ότι η Enterprise Greece λειτουργεί για την εξυπηρέτηση της επένδυσης άρα τάσσεται κατ' αρχήν πάντοτε φιλοεπενδυτικά. Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι προσηλωμένη σε μία τυπική και αυστηρή αξιολογητική διαδικασία και δεν απορρίπτει *ipso facto* επενδυτικά σχέδια που καταρχήν παρουσιάζουν ελλείψεις ή είναι σχετικά ανώριμα. Αντιθέτως, με εξειδικευμένη γνώση, βρισκόμαστε δίπλα στον επενδυτή και συχνά τον καθοδηγούμε ώστε να εξασφαλίσει την απαιτούμενη ωριμότητα και πληρότητα ο επενδυτικός φάκελος, ώστε να εγκριθεί από την ΔΕΣΕ και να υλοποιηθεί εν τέλει το έργο.

Σε κάθε περίπτωση, και επειδή πάντοτε οι εφαρμοσμένες πρακτικές υπαγορεύουν και τις αναγκαίες βελτιώσεις, υπάρχει χώρος για καλύτερο συντονισμό των συναρμοδίων γνωμοδοτικών οργάνων. Κατ' αυτό τον τρόπο θα αποφευχθούν άσκοπες παλινδρομήσεις του επενδυτικού φακέλου, θωρακίζοντας περαιτέρω την εμπιστοσύνη της επενδυτικής κοινότητας, ωριμάζοντας ταχύτερα τα έργα.

Συνοψίζοντας, η Enterprise Greece επιτελεί ενεργό και, κατά τη γνώμη μου, εξαιρετικά επιτυχημένο ρόλο στην προσέλκυση επενδύσεων προστιθέμενης αξίας για την ελληνική οικονομία. Η νομοθετική διασφάλιση του άριστου συντονισμού μεταξύ συναρμοδίων οργάνων, καθώς και η υποβολή εξαρχής ώριμων επενδυτικών φακέλων εκ μέρους των φορέων της επένδυσης θα προήγαγε τη διαδικασία των στρατηγικών επενδύσεων, συμβάλλοντας στην ταχύτητα των εγκριτικών διαδικασιών και στην ταχύτερα υλοποίησης της επένδυσης. Άλλωστε, το *timing* είναι σικτό αν αναλογιστεί κανείς την κατάσταση της Ελλάδας από το Economist Intelligence Unit ως την χώρα με τη μεγαλύτερη βελτίωση στο επιχειρηματικό περιβάλλον διεθνώς για την περίοδο 2024-2028.

Αναφέρατε ότι ασχολείστε με το αναδυόμενο πεδίο των startup επιχειρήσεων και την καινοτομία. Από την εμπειρία σας, ποια είναι η εικόνα της αγοράς αυτής και ποια είναι τα παρεχόμενα κίνητρα;

Το ελληνικό οικοσύστημα των νεοφυών επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται δυναμικά τόσο σε ποιότητα, όσο και σε πλήθος. Ειδικότερα, η Ελλάδα εξελίσσεται ως ένας ελκυστικός προορισμός για venture capitals και διεθνή funds που αναζητούν καινοτόμες ιδέες και προϊόντα, εφαρμόσιμες προτάσεις για το next big thing και την αναδείξη της επόμενης «unicorn» startup. Είναι αξιοσημείωτο ότι η πρόσδος της ελληνικού οικοσυστήματος startups και εν γένει καινοτομίας αποτυπώνεται πια και στους παγκόσμιους δείκτες όπως το Global Startup Ecosystem Index, όπου η Ελλάδα βρίσκεται στην 46η θέση ανάμεσα σε 180 χώρες. Οι κυρίαρχοι κλάδοι με το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον, είναι οι τομείς των βιοεπιστημών (biocluster), του medical advice, του περιβάλλοντος-ενέργειας, του τουρισμού-υπηρεσιών φιλοξενίας, των έξυπνων υποδομών, του ηλεκτρονικού εμπορίου καθώς και της αγροδιατροφής.

Σύμφωνα δε με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, οι καινοτομικά ενεργές επιχειρήσεις στη χώρα μας αποτελούν το 65,5% του συνόλου των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, η συνεχής εκπαίδευση και η ενημέρωση των επιχειρηματιών για τα τεχνολογικά και χρηματοδοτικά εργαλεία εξακολουθούν να είναι κρίσιμες για την επιτυχία του οικοσυστήματος. Θετικές πρωτοβουλίες είναι η αναβίωση των γραφείων μεταφοράς τεχνολογίας, η απλοποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου για τη δημιουργία spin-offs εταιρειών, η θέσπιση golden tech αδειών παραμονής (visa) για επένδυση άνω των 250.000 ευρώ σε startup επιχείρηση, προγράμματα όπως το «ΕΡΕΥΝΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ» και φυσικά η χορήγηση φορολογικών απολαγών που φτάνουν από 200% έως 315%, σε όσες επιχειρήσεις επενδύουν σε έρευνα και ανάπτυξη.

Υποστηρίζοντας το οικοσύστημα αυτό των startups αλλά και τις δράσεις για την έρευνα και την καινοτομία, τι άλλο θεωρείτε ότι

Θα είχε προστιθέμενη αξία στην ενίσχυση της πενυχής αυτής της ελληνικής οικονομίας;

Αναμφίβολα, στο δημόσιο διάλογο έχουν κατατεθεί πολλές προτάσεις που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, η οποία εκκολάπτεται στη χώρα μας. Θα είχε λόγου χάρι, αξία, η χορήγηση πρόσβασης στις startups σε σημαντικές ερευνητικές (και μη) υποδομές, αλλά και η διαμόρφωση testbeds στα πανεπιστήμια ή στον δημόσιο τομέα για την παραγωγή της έρευνας και της καινοτομίας, που θα διευκόλυναν ίσως τη μετατροπή των καινοτόμων ιδεών και της ερευνητικής γνώσης σε πρωτότυπα προϊόντα και υπηρεσίες, διαθέσιμα στο ευρύ κοινό. Εξίσου κρίσιμη θα ήταν και η διάθεση κονδυλίων μέσω νέων χρηματοδοτικών εργαλείων για την κάλυψη των εγγενών οικονομικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι νεοφυείς επιχειρήσεις που συνήθως καταγράφουν ζημιές στα πρώτα χρόνια δραστηριοποίησης τους. Η κάλυψη μέρους του κόστους μεθοδολογίας και η μεταφορά βασικής τεχνογνωσίας για τις διοικητικές λειτουργίες θα ήταν επίσης σημαντική. Σημαντική, τέλος, θα ήταν και η παροχή κινήτρων για την αξιοποίηση και υιοθέτηση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης από τις startups ώστε να μπορέσουν να "στηθούν" με σύγχρονα μοντέλα που θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στην επιχειρηματική αρένα της επόμενης μέρας.

Η δικηγορική σας εταιρεία έχει δραστηριοποιηθεί επανεξετάζοντας έργα προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων, ενώ ήδη ασχολείστε και με την κυβερνοασφάλεια. Πείτε μας δύο λόγια σχετικά με αυτό σας το αντικείμενο.

Τολμά να πω πως η δικηγορική μας εταιρεία αποτέλεσε έναν από τους πρωτοπόρους της ελληνικής νομικής αγοράς στον τομέα αυτό, αναγνωρίζοντας από την πρώτη στιγμή τις αυξημένες απαιτήσεις συμμόρφωσης που ανέκυψαν για τις επιχειρήσεις με τη θέση σε εφαρμογή του Κανονισμού 679/2016 (GDPR) το Μάιο του 2018, και έκτοτε έχουμε δημιουργήσει από τις πιο εξειδικευμένες ομάδες στον τομέα αυτό. Σε ένα ταχύτατα εξελισσόμενο τεχνολογικό και νομικό περιβάλλον, παρέχουμε υπηρεσίες σε ένα σημαντικό μέρος της αγοράς που καλύπτει (ενδεικτικά) υγεία, τουρισμό, δημόσια διοίκηση και ευρύτερο δημόσιο, βιομηχανία κ.κ., έχοντας πλέον αποκτήσει και πολύτιμη εμπειρία και τεχνογνωσία τόσο στον τομέα της κυβερνοασφάλειας, όσο και της τεχνητής νοημοσύνης.

Θέρεστε να έχετε "αδυναμία" στα απαιτητικά projects και δεν διστάζετε να δουλέψετε στα βαθιά νερά...

Η αλήθεια είναι ότι αγαπάω τις προκλήσεις και παρότι αρχικά με αγχώνουν επειδή αγνώω για το καλό αποτέλεσμα, δεν διστάζω να τις αντιμετωπίσω. Ακολουθώ μάλλον μηχανικά τη λογική του reverse engineering, ώστε να τίθενται εξαρχής οι στόχοι και να τηρούνται τα χρονοδιαγράμματα. Έχω βαθιά πεποίθηση, όπως λέω

και στους νεότερους συναδέλφους που έχω την χαρά να συνεργάζομαι, ότι δεν υπάρχει καμιά επιτυχία που δεν πατάει σε συστηματική, μεθοδική και ποιοτική δουλειά.

Η ταχεία αδειοδότηση πρέπει να αποτελέσει κανόνα για επενδύσεις πάνω από κάποιο ποσοτικό άξονα

Ας μην ξεχνάμε ότι είμαστε δικηγόροι στην καρδιά των επιχειρήσεων, λειτουργούμε με αφοσίωση, υπευθυνότητα και business mind προσέγγιση, πάντοτε υπό το πρίσμα της εξεύρεσης αποτελεσματικής και επιβεβλημένης λύσης για τους πελάτες μας, και όχι απλά στείρας αναπαραγωγής των νομικών κανόνων. Με τον τρόπο αυτό αντιμετωπίζουμε έργα που έχουμε αναλάβει, όπως τη νομική υποστήριξη

έργων αποθήκευσης CO2 ευρωπαϊκής εμβέλειας, καθώς και της αντικατάστασης του στόλου της επιβατηγού ναυτιλίας για τον περιορισμό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, πολυάριθμα M&As και διασυνοριακές, υπερεθνικού χαρακτήρα συναλλαγές, ιδιαίτερως υψηλού προϋπολογισμού, όπου με μεθοδικότητα και συστηματική δουλειά όλης της ομάδας επιτυγχάνουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα μέσα από έξυπνες λύσεις. Πριν από την ολοκλήρωση κάθε project λοιπόν, αναζητούμε το νέο παράθυρο που ανοίγεται και αυτό εξασφαλίζει την προοπτική και την πρόοδο. ■